

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față constituie valorificarea tezei de doctorat privind inteligența emoțională și reprezentările religioase la preșcolar realizată de autoare sub îndrumarea mea. Teza de doctorat a dnei Elena-Ancuța Santi conține numeroase contribuții originale în plan teoretic, metodologic și practic-aplicativ.

Cartea conține șase capitole teoretice (Religiozitatea ca dimensiune a ființei umane; Debutul vieții religioase în copilărie; Reprezentările religioase la copilul preșcolar; Manifestările religioase la copilul preșcolar; Inteligența emoțională la preșcolar și Inteligența spirituală) și un foarte valoros capitol (VII) cu cercetări empirice privind inteligența emoțională și reprezentările religioase la preșcolar.

Religiozitatea la preșcolar este o temă deosebit de importantă pentru evoluția spirituală a ființei umane. În prezent, se constată carențe mari, dar nu irecuperabile în educarea copilului în privința valorilor spirituale. Studiul teoretic și empiric al unui fenomen atât de complex presupune și o pregătire pe măsură a celui care este motivat, chiar pasionat să contribuie la dezvoltarea laturii spirituale a persoanei începând de la vârsta preșcolară. D-na dr. Elena-Ancuța Santi are o pregătire multidisciplinară, și anume psihologia, teologia și asistența socială, precum și pedagogia, care a contribuit la realizarea unei cercetări cu maximă noutate și originalitate. După știința mea, este prima lucrare care studiază inteligența emoțională în corelație cu religiozitatea la preșcolar,

urmărind să eficientizeze la maximum educarea și stimularea celor două dimensiuni ale personalității prin potențarea lor reciprocă.

Această perioadă specială în viața unui om, preșcolăritatea, este una extrem de importantă pentru formarea și dezvoltarea personalității viitoare a copilului, reprezentând momentul cheie al constituirii primelor reprezentări despre sine, lume și viață, care își pun amprenta pe portretul fiecărui individ în parte în procesul devenirii umane, ca ființă inteligentă, capabilă de trăiri superioare și în formarea sa religioasă. Religia este înscrisă în sufletul omului, în fiecare părticică a ființei sale. Ea creează un cadru specific, o perspectivă diferită de înțelegere a vieții, a valorilor supreme, religia îl ridică pe om la granița dintre cele două lumi: materială și spirituală, ne face să fim mai buni, să sperăm și să căutăm neîncetat desăvârșirea. Inteligența emoțională și religiozitatea sunt structuri interne care au efecte benefice vizibile asupra formării caracterului și asupra dezvoltării generale a copilului, de aceea cel mai eficient program de dezvoltare emoțională se poate realiza încă de timpuriu, prin intermediul experienței religioase. Inteligența emoțională este cea care îl determină pe om să se deschidă firesc spre dimensiunea spirituală. Inteligența emoțională este cheia care deschide ușa spre întâlnirea cu Dumnezeu, spre câștigarea fericirii netrecătoare. Valoarea sufletului uman este deasupra tuturor valorilor universale. Necesitatea religiei în viața omului determină, implicit, necesitatea unei educații religioase care să înceapă de la o vârstă cât mai fragedă, pentru că religia dezvoltă caracterul, moralitatea, altruismul, empatia, umanitatea din noi. Importanța religiei în viața copilului este susținută de teoreticienii și practicienii din domeniul educației, în scopul formării unei personalități armonioase.

Cercetările întreprinse până acum în domeniu au tendința de a neglija dimensiunea sau latura emoțională a vieții religioase, în

special în timpul perioadei corespunzătoare preșcolarității, deși religia este, cu certitudine, o componentă importantă a copilăriei. În consecință autoarea a formulat următoarele obiective:

- Identificarea unor elemente (aspecte) specifice reprezentărilor religioase la preșcolar;
- Determinarea unor trăsături specifice ale inteligenței emoționale la preșcolar;
- Analiza comparativă a reprezentărilor religioase și inteligenței emoționale la preșcolar.

Cercetările referitoare la inteligența emoțională și reprezentările religioase la preșcolar sunt aproape inexistente în țara noastră, și foarte puțin tratate cu atât în literatura de specialitate în alte țări. Ceea ce constituie elementul de noutate și originalitate al acestei lucrări, este efortul considerabil susținut permanent de un crez personal puternic, în necesitatea introducerii religiei în viața copilului cât mai de timpuriu. Astfel, autoarea a realizat:

1. Descrierea unor concepte caracteristice domeniului religios, din punct de vedere psihologic („*experiența religioasă*”, „*reprezentările religioase*”), ceea ce constituie și unul dintre elementele de originalitate ale lucrării;

2. Abordarea sinergică din perspectivă religioasă și psihologică, pentru a surprinde esența celor două concepte (reprezentări religioase și inteligența emoțională);

3. Formularea conceptului de „potențial religios”, reprezentând totalitatea elementelor religioase prezente ca resurse în ființa umană încă de la naștere, care pot fi dezvoltate pe parcursul vieții individului, transformându-l într-o personalitate religioasă, într-un om credincios.

4. Sintetizarea concepțiilor privind dimensiunea religioasă a ființei umane, din literatura de specialitate din țară și din afară;

5. Cadrul teoretic al lucrării conține principalele teorii importante pentru studiul de față, precum și un demers calitativ

care aduce un aport considerabil în definirea conceptelor din sfera religiozității;

6. Adaptarea metodelor (desenul religios, testul asociație liberă) și crearea unui instrument special (grila de întrebări a interviului semi-clinic), pentru a surprinde aspectele specifice religiozității la copii;

7. Segmentul de vârstă pe care s-a realizat cercetarea este un element inedit, întrucât inteligența emoțională, dar mai ales reprezentările religioase, nu au fost cercetate la această vârstă;

8. Identificarea unor puncte comune între cele două dimensiuni (religiozitatea și inteligența emoțională), respectiv empatia, ca și trăsătură caracteristică ambelor;

9. Punerea bazelor pentru studiul reprezentărilor religioase la preșcolar.

Documentarea pentru cercetarea reprezentărilor religioase și a inteligenței emoționale la preșcolar este bine sintetizată, fiind precizate de către autoare delimitările față de literatura de specialitate și punctele de vedere personale. Obiectivele, ipotezele, și metodică cercetării sunt clar și concis formulate, unele dintre metodele cercetării fiind adaptate, altele construite în totalitate (de exemplu, „interviul semiclinic cu motivarea răspunsurilor”). Pentru analiza statistică a datelor obținute a folosit variate metode de complexitate diferită, între care consemnăm coeficientul de corelație lineară Pearson, „ANOVA”.

Cartea este utilă pentru toți factorii care privesc educația preșcolarului, în primul rând părinții și educatorii.

Prof. univ. dr. Mihaela Roco
Universitatea din București
Departamentul de Psihologie

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
INTRODUCERE	13
CAPITOLUL 1. Religiozitatea, componentă centrală a ființei umane	23
1.1. Fenomenul religios în viața omului	23
1.2. Religiozitatea ca dat ontologic și efectele ei în plan individual.....	28
1.3. Crearea omului ca ființă dihotomică: trup și suflet.....	32
CAPITOLUL al 2-lea. Copilăria și debutul vieții religioase	38
2.1. Caracterizarea generală a vârstei preșcolare. Coordonate ale dezvoltării psihice.....	38
2.2. Personalitatea copilului preșcolar – trăsături și caracteristici	44
2.3. Premise fundamentale privind dezvoltarea religiozității la preșcolar	46
2.4. Teorii și modele privind dezvoltarea religiozității	52
2.4.1. Teoria lui Ronald Goldman despre dezvoltarea gândirii religioase	55
2.4.2. Teoria lui David Elkind privind religiozitatea.....	56
2.4.3. James Fowler și studiul credinței religioase	58
2.4.4. Teoria lui Fritz Oser și Paul Gmünder referitoare la dezvoltarea judecăților religioase	60
2.4.5. Teoria lui Lee A. Kirkpatrick referitoare la atașament și la diferențele individuale în religiozitate	63
2.4.6. Religiozitatea intrinsecă și religiozitatea extrinsecă	64

2.4.7. Structura religiozității	65
2.4.8. Studii și cercetări recente cu privire la dezvoltarea religiozității	66
2.5. Fenomenul religios în concepția lui Freud și Jung	68

CAPITOLUL al 3-lea. Reprezentările religioase la copilul preșcolar	74
3.1. Reprezentarea ca proces psihic	74
3.2. Definierea și specificul reprezentărilor religioase	78
3.3. Studii și cercetări privind formarea reprezentărilor religioase la copilul preșcolar	81
3.4. Reprezentările religioase și prezența Arhetipului în icoană	89

CAPITOLUL al 4-lea. Manifestările religiozității	91
4.1. Credința, expresie sinergică divino-umană	91
4.2. Rugăciunea – proces teandric de comunicare	99
4.2.1. Definierea și caracteristicile rugăciunii	100
4.2.2. Evoluția rugăciunii în viața religioasă a copilului preșcolar	105
4.3. „Trăirea” sau sentimentul religios	111
4.3.1. Componenta afectivă a vieții religioase	112
4.3.2. Trăirea religioasă în concepția lui Rudolf Otto - numinosul	116
4.4. Experiența religioasă a copilului preșcolar	118

CAPITOLUL al 5-lea. Inteligența emoțională la copilul preșcolar	125
5.1. Definierea și particularitățile inteligenței emoționale	126
5.1.1. Emoțiile în viața omului	127
5.1.2. Conceptul de inteligență emoțională	132
5.2. Specificul inteligenței emoționale la copilul preșcolar	140
5.3. Empatia la copii sau „sentimente mari de la cei mici”	155
5.4. Dimensiunea afectivă a vieții religioase	162

CAPITOLUL al 6-lea. Inteligența spirituală sau inteligența sufletului	167
6.2. Un alt tip de inteligență?	169
6.3. Inteligența spirituală, inteligența emoțională și religiozitatea	180
CAPITOLUL al 7-lea. Studiul inteligenței emoționale și reprezentărilor religioase la preșcolar	183
CONCLUZII	205
BIBLIOGRAFIE	221